

SPESIALISTHELSETJENESTER TIL SAMISK BEFOLKNING I MIDT-NORGE

Handlingsplan for Helse Midt-Norge 2023-2027

Godkjent

16. november 2022

Stig A. Slørdahl

1. Forord	3
2. Sammendrag	4
3. Bakgrunn for prosjektet.....	5
3.1 Mål	6
3.2 Delmål	6
3.3 Lovverk og grunnlagsdokumenter	6
3.4 Kultursensitivitet.....	7
3.5 Gjennomføring av arbeidet.....	7
4. Samarbeidspartnere	8
5. Beskrivelse av tiltak	9
5.1 Økt kompetanse om samisk språk, kultur og historie	10
5.2 Ansette samisk helsepersonell	10
5.3 Nye tjenestetilbud	11
5.4 Synliggjøre at vi har samiske pasienter og pårørende.....	11
5.5 Samhandling	12
5.6 Tolking, språk og oversettelser	12
5.7 Brukermedvirkning	13
5.8 Økt påvirkning på utvikling av tjenester	13
5.9 Oppfølging av handlingsplanen.....	13
6. Handlingsplan for Helse Midt-Norge	15
7. Forvaltningsområder for samisk språk	18
8. Vedlegg	19
8.1 Handlingsplan for HNT HF.....	19
8.2 Handlingsplan for St. Olavs hospital HF.....	25

1. Forord

I Norge har vi ett urfolk, den samiske befolkningen, og samiske pasienter har rett til likeverdige spesialisthelsetjenester.

Den samiske befolkningen får i all hovedsak sitt behov for spesialisthelsetjenester dekket i den ordinære spesialisthelsetjenesten. Vi behandler mange samiske pasienter på sykehusene våre hver eneste dag. Mange ganger gjør vi det uten at vi vet at pasienten har samisk bakgrunn, og de fleste gangene behandler vi dem uten at vi er oppmerksomme på utfordringene de samiske pasientene kan ha i møte med helsetjenesten. I Midt-Norge har vi overveiende sørsamisk befolkning, de er bosatt fra Saltfjellet i nord til Femunden i sør. Vi har gjennom tilflytting også noe lulesamisk og nordsamisk befolkning i regionen. Samene er sterkt tilknyttet reindrift og andre primærnæringer, enten gjennom egen næring eller gjennom slektskap. Det er også samer i alle andre næringer, yrker og studier.

Helse Midt-Norge RHF (HMN RHF) har «sørge-for» ansvar for likeverdige tjenester av god kvalitet til samer bosatt i vår region.

I HMN RHF ble strategidokumentet «Spesialisthelsetjenester til den samiske befolkningen» behandlet i styret i september 2020 med vedtak om å følge opp strategien [H:\Samisk helse\Strategidokument - Spesialisthelsetjenester til den samiske befolkning - norsk 10. august.pdf](#)

Helse Nord RHF har initiert og ledet interregionalt arbeid med å lagehandlings i alle regioner. Handlingsplaner skal svare på utfordringer pekt på i kapittel 5.3 i strategidokumentet: Sikre økt kvalitet og kompetanse i spesialisthelsetjenesten.

Arbeidet med å øke kunnskap og kompetanse om samisk språk og kultur i spesialisthelsetjenesten er i startgruppen. Det er stor mangel på kunnskap om samisk historie og den fornorskingsprosessen som samisk befolkning har vært utsatt for. Historien har betydning for helse og levesett hos dagens samiske befolkning. Handlingsplanene skal bidra til å øke spesialisthelsetjenestens kunnskap om samisk språk, kultur og historie slik at spesialisthelsetjenesten blir i stand til å møte den samiske pasienten på en god måte.

Målet med en handlingsplan er å bidra til likeverdige helsetjenester for den samiske befolkningen i årene framover. Gjennom godt lagspill, engasjement, kunnskaps- og tjenesteutvikling skal HMN RHF være en pådriver for videreutvikling av spesialisthelsetjenestene til den samiske befolkningen i Midt-Norge.

Stig A. Slørdahl

Stjørdal 16. november 2022

Adm. direktør

2. Sammendrag

Handlingsplanen skal bidra til bedre kvalitet i tjenestetilbudet til samisk befolkning og utvikling av kompetanse om samisk historie, språk og kultur i spesialisthelsetjenesten.

Rapporten redegjør for bakgrunn, mandat, målsetting, lovverk, grunnlagsdokumenter og organisering av arbeidet. Bakgrunns materialet viser til at det er lite kunnskap om samisk språk, kultur og historie blant ansatte i spesialisthelsetjenesten.

Offentlige etater har alle plikt til å tilrettelegge sine tjenester til samisk befolkning. Det er viktig å etablere kontakt og samarbeid med Sametinget. Kommunene, Statsforvalter og fylkeskommune er også viktige samarbeidspartnere. Snåase/Snåsa, Raarvihke/Røyrvik og Røros er samiske språkforvaltningskommuner i det geografiske området for Helse Midt-Norge og er derfor særlig viktige samarbeidspartnere. Det er fortsatt mangelfull forskning om samisk helse, samiske fag- og forskningsmiljøer blir viktige kunnskapskilder.

Tiltak i HMN og samarbeid mellom helseregioner beskrives. Her er kompetansebygging et av de viktigste tiltak. Helse Nord-Trøndelag HF og St. Olavs hospital HF har laget egne handlingsplaner, disse er vedlagt.

Kapittel 6 gir en skjematisk oversikt over satsingsområder i handlingsplanen.

Rapporten med handlingsplaner er utarbeidet av en regional arbeidsgruppe.

Handlingsplanen skal gjennomføres i løpet av 4 år både i Helse Nord-Trøndelag HF, St. Olavs hospital HF og HMN RHF. Helse Midt-Norge RHF tar initiativ til en gjennomgang med evt. revidering 2025.

3. Bakgrunn for prosjektet

Med bakgrunn i Nasjonal helse- og sykehusplan (2016-2019) ble Helse Nord RHF gitt følgende oppdrag i oppdragsdokumentet for 2017:

Helse Nord RHF skal ivareta strategisk videreutvikling av spesialisthelsetjenester til den samiske befolkningen innenfor de rammer og prinsipper som framgår av Nasjonal helse- og sykehusplan.

I henhold til oppdraget gitt til Helse Nord RHF, i nært samarbeid med Sametinget og de andre regionale helseforetakene ble prosjektet opprettet. Prosjektet resulterte i strategidokumentet «Spesialisthelsetjenester til den samiske befolkningen».

Det ble skrevet en felles styresak til alle de regionale styrene. Styret i HMN RHF behandlet strategidokumentet «Spesialisthelsetjenester til den samiske befolkningen» i styresak 91/20 24. september 2020 og gjorde slikt vedtak:

Styret i HMN RHF slutter seg til strategidokumentet og dokumentet oversendes oppdragsgiver Helse- og omsorgsdepartementet med følgende prioriteringer:

- Strategi for økt kvalitet og kompetanse i spesialisthelsetjenesten prioriteres i første fase, i nært samarbeid med primærhelsetjenesten.
- Det utarbeides en nasjonal handlingsplan som omfatter helsetjenester til den samiske befolkningen.
- I henhold til de regionale helseforetakenes «sørge for» ansvar bør det jobbes videre med overordnet organisering av samiske spesialisthelsetjenester. Modell 1, videreutvikling av dagens organisering, anbefales.

Med bakgrunn i styrets vedtak og tidligere arbeid med strategidokumentet «Spesialisthelsetjenester til den samiske befolkningen» er interregionalt arbeid med handlingsplaner utført. Helse Nord RHF ledet arbeidet i interregional arbeidsgruppe med representanter fra alle helseregioner, brukere, tillitsvalgte og Sametinget. Den interregionale arbeidsgruppen skal sammenfatte tiltak som iverksettes i alle helseregioner.

Mandatet til interregional arbeidsgruppe er å følge opp kap. 5.3 i strategidokumentet som handler om å sikre økt kvalitet og kompetanse i spesialisthelsetjenesten, med underpunkter:

- Økt kompetanse i språk og kulturforståelse
- Utvikle nye tilbud
- Synliggjøre samiske pasienters behov
- Sørge for samhandling mellom helsepersonell og mellom nivåer
- Ta i bruk teknologi
- Styrke eksisterende tiltak

Det vil være ulike behov i hver enkelt helseregion.

I HMN ble det etablert en arbeidsgruppe for å utarbeide tiltak for å sikre kvalitet og utvikle kompetanse om samisk språk og kultur, i henhold til strategidokumentet «Spesialisthelsetjenester til den samiske befolkningen». Arbeidsgruppen hadde representanter fra kommuner (Røros og Snåsa), brukerrepresentant, HNT HF, StO HF og Samisk helseteam i Røros kommune. Arbeidet ble ledet fra HMN RHF.

Den regionale handlingsplanen er plan for tiltak på RHF-nivå og helseforetakenes handlingsplaner er vedlegg. Den er drøftet i arbeidsgruppen og ligger til grunn for handlingsplaner i Helse Nord-Trøndelag HF og St. Olavs hospital HF. Helseforetakene og regionalt helseforetak står ansvarlig for hver sin del av gjennomføringen, men flere punkter er avhengig av tett samarbeid.

Helse Møre og Romsdal HF er ikke tatt med i planarbeidet på grunn av at det er lite bosetting av samer i deres nedslagsfelt. De har likevel samiske pasienter og skal gjennomføre grunnleggende opplæringstiltak.

Helseforetakene rapporterer på tiltakene til Helse Midt-Norge RHF. Helse Midt-Norge RHF tar et hovedansvar for noen tiltak, dette gjelder særlig tiltak som skal iverksettes nasjonalt og med ledelse i Helse Nord RHF.

Handlingsplanen kan ha tiltak på kort og lang sikt.

3.1 Mål

Overordnet mål er å bidra til kvalitet og pasientsikkerhet på spesialisthelsetjenestene til den samiske befolkningen.

3.2 Delmål

- Utvikle kompetanse om samisk språk, kultur og historie i spesialisthelsetjenesten
- Sikre bedre samarbeid mellom kommunale tjenester og spesialisthelsetjenesten rundt samiske pasienter
- Øke bevissthet hos medarbeidere og befolkning om at vi også gir helsetjenester til samiske pasienter
- Sikre økt samisk medvirkning på utviklingen av spesialisthelsetjenester

3.3 Lovverk og grunnlagsdokumenter

- Strategidokumentet (2020) «Spesialisthelsetjenester til den samiske befolkningen»
- Samarbeidsavtale mellom Sametinget og Helse Midt-Norge RHF
- Nasjonale lover og internasjonale konvensjoner som Norge har gitt sin tilslutning til:
- Av ILO-konvensjonen nr. 169 art. 25 følger at utforming og gjennomføring av helsetjenester for urfolk skal skje under urfolks eget ansvar og kontroll, slik at urfolk kan nyte godt av så høy fysisk og mental helsemessig standard som mulig.

- I Pasientrettighetsloven § 3-5 fremgår det at pasienter har krav på informasjon som er tilpasset mottakerens individuelle forutsetninger som alder, modenhet, erfaring og kultur- og språkbakgrunn. Denne bestemmelsen gir samiske pasienter rett på informasjon, som er tilpasset samisk språk- og kultur. I forarbeidet til loven er samiske pasienter særlig nevnt som målgruppe for denne bestemmelsen.
- Sameloven § 3.5 gir samiske pasienter utvidet rett til bruk av samisk i helse- og sosialsektoren. Samelovens ordlyd §3.5 lyder: Den som ønsker å bruke samisk for å ivareta egne interesser overfor lokale og regionale offentlige helse- og sosialinstitusjoner i forvaltningsområdet har rett til å bli betjent på samisk."
- I Helseforetaksloven §35.3.ledd fremgår det at Regionalt helseforetak skal sørge for at den enkelte pasients utvidede rett til bruk av samisk språk i spesialisthelsetjenesten blir ivaretatt, jf. sameloven § 3-1 nr. 4 og § 3-5

3.4 Kultursensitivitet

Samiske pasienter har utfordringer i møte med spesialisthelsetjenesten på grunn manglende kunnskaper om samiske språk, kultur og levesett i det ordinære helsetilbudet.

Helsepersonell blir upresise i bedømming av samiske pasienter (Sørli og Nergård 2005) ettersom helsepersonell mangler nøkkelen til en kommunikasjon som både helseperson og pasient kjenner seg igjen i. Kjennskap til den samiske kulturen blir viktig for å:

- forstå og tolke uttalelser, væremåte, handlinger
- forstå observasjoner av atferd, samhandling, samspill
- få kjennskap til vansker og symptomer
- identifisere risikofaktorer
- sette korrekt diagnose, forutsi forløp og riktig bedømmelse av alvorlighetsgrad
- drøfte løsningsforslag, tilpasse tiltak og gi rett behandling

Samfunnsstrukturen i den samiske befolkningen er mye bygd rundt den samiske storfamilien og slektskap. Slekten har vært og er fortsatt utgangspunkt for organisering rundt forpliktelser, rettigheter, goder og identitet. Utvidede slektskapsoppfatninger gir støtte for definisjonen av hvem som er pårørende, emosjonell nærhet og for å unngå krenkelser.

I tillegg er nærhet til naturen viktig i den samiske tradisjon. Reindrift og ønske om sjølberging står sentralt. De verdsetter eldre som sentrale kunnskapskilder. Kulturen bygger også på åndelighet og skjebnetro.

3.5 Gjennomføring av arbeidet

Helse Sørøst RHF, Helse Vest RHF, Helse Midt-Norge RHF og Helse Nord RHF følger opp med handlingsplaner i egne regioner og involverer helseforetakene. HMN RHF har involvert St. Olavs hospital HF og Helse Nord-Trøndelag HF. HMN RHF ba i brev av 29092021 om representanter til regional arbeidsgruppe, og den har bestått av:

Grethe Dunfjeld	Brukerrepresentant, tidligere Brukerutvalget i HNT, nå brukerutvalget i Regionalt brukerutvalg
Sara Bransfjell	Røros kommune
Jan Roger Wold	Røros kommune
Johan Inge Greff	Samisk helseteam
Ester Brønstad	Snåsa kommune
Elle Bientie Aasvoll	Snåsa kommune
Johan Skomsvoll	St. Olavs hospital HF
Jan Gunnar Skogås	St. Olavs hospital HF
Ann-Katrin Hagen Røstad	Helse Nord-Trøndelag HF
Olav Bremnes	Helse Nord-Trøndelag HF
Sigrid Aas	Helse Midt-Norge RHF – leder av arbeidsgruppen

Arbeidsform

Arbeidsgruppen har gjennomført 6 møter, alle på Teams. Det er skrevet notat fra hvert møte. Medlemmene i arbeidsgruppen har hatt møter i egne organisasjoner i mellom møtene for å forankre alle tiltak.

4. Samarbeidspartnere

For å få forbedring for samiske pasienter er det flere etater og organisasjoner som det er aktuelt å samarbeide med. Samarbeidet pågår dels kontinuerlig og dels må det innledes samarbeid ut fra behovet i det enkelte saksområdet.

Sametinget

Sametinget er samenes folkevalgte politiske organ. Sametinget skal styrke samenes politiske stilling og fremme samenes interesser i Norge, bidra til en likeverdig og rettferdig behandling av det samiske folket og arbeide med å legge forholdene til rette for at samene kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv. Sametinget er også en pådriver for å oppnå likeverdige helsetjenester til den samiske befolkning. [Sametinget](#)

Sami klinihkka/ SANKS

SANKS er forkortelse for Samisk nasjonal kompetansetjeneste – psykisk helsevern og rus. SANKS tilbyr utredning og behandling for barn, unge og voksne innenfor psykisk helse og avhengighet. SANKS har også nasjonale kompetansetjenestefunksjoner og målet er å bidra til at den samiske befolkningen får et likeverdig tilbud innen psykisk helse og avhengighet. SANKS har et nasjonalt team med fagpersonell flere steder, blant annet har de personell lokalisert i Snåsa og på Røros. [SANKS - Om oss - Finnmarkssykehuset](#)

For spesialisthelsetjenesten er kommunene viktige samarbeidspartnere rundt alle pasienter. De er kanskje ekstra viktig for samarbeid om pasienter med særskilte språklige og kulturelle behov, spesielt innen psykisk helsevern og TSB, for barn/unge og eldre. Det er blant annet en utfordring for spesialisthelsetjenesten at de er ukjent med et tolkebehov, språklig og kulturelt, helt til pasienten står i døra. Kommunale tjenester kan bidra til å melde ifra om språklige og kulturelle tolkebehov. Kommunene kjenner pasientens nærmiljø godt og kan gi råd om hvilke tiltak som kan være nyttig for pasienten. Kommunene og SANKS kan også bidra til å identifisere personell som kan bidra til å øke samisk kulturforståelse. Språkforvaltningskommunene blir viktige ressurser. Samisk og norsk er likestilte språk i de kommunene. Det betyr at alle som bor i disse kommunene har rett til å bli betjent på samisk når de henvender seg til offentlige etater.

Sørsamisk helsenettverk er en frivillig organisasjon som består av sørsamiske helsearbeidere. Sørsamisk helsenettverk blir viktig samarbeidspartner for helsefellesskap, kommuner, helseforetak og regionalt helseforetak i forbindelse med samisk helseteam og kompetansebygging utover det som et e-læringsprogram kan gi. [Sørsamisk helsenettverk / Åarjelsaemien helsoeviermie | Sørsamisk helsenettverk/ Åarjelsaemien healsoedåehkie \(sorsamisk-helsenettverk.no\)](#)

Saemien Sijte er et sørsamisk museum og kultursenter på Snåsa i Trøndelag. De kan også være sentral for å øke kompetanse generelt. [Saemien Sijte | Sørsamisk museum og kultursenter](#)

Aajege er et samisk språk- og kultursenter i Rørossamisk område med ansvar for arbeid med samisk språk, kultur og tradisjonskunnskap. Aajege driver ulike opplæringstiltak, arenaer og møteplasser, aktiviteter og arrangement, rådgivning og kobling mot andre kompetansemiljø. [Aajege - samisk språk- og kultursenter](#)

Statsforvalteren har tett kontakt med kommunene og vil være en av samarbeidspartnerne med hensikt å bedre tjenestetilbudet til samiske pasienter.

I tillegg finnes det lokale organisasjoner under Norske samers riksforbund (NSR) [NSR](#) og Norske reindriftssamers Landsforbund (NRL) [Reindriftsame.no – Norske Reindriftsamers Landsforbund](#) med god språklig og kulturell kunnskap som både kommuner og spesialisthelsetjenester kan spørre ved behov for skoling og veiledning.

5. Beskrivelse av tiltak

Tiltakene beskrives overordnet og helseforetak og regionalt helseforetak må bearbeide tiltakene ut fra lokale forhold. Noen av tiltakene må helseforetakene og regionalt helseforetak samarbeide om, andre tiltak løses best lokalt. Noen tiltak skal utvikles for alle regioner og helseregionene samarbeider med ledelse fra Helse Nord RHF.

5.1 Økt kompetanse om samisk språk, kultur og historie

I møte med pasienter er det nødvendig å ha forståelse av den kulturen som pasienten er oppvokst og lever i for å forstå framstillingen av det pasienten søker hjelp for. Ved utredning og behandling innen psykisk helsevern og TSB, for barn/unge og eldre er det særdeles viktig å ha en kultursensitiv tilnærming for å kunne forstå og hjelpe pasienten.

Opplæring av ansatte og kommende ansatte må skje gjennom ulike kanaler, kommende ansatte gjennom utdanningsinstitusjoner og ansatte gjennom arbeidsgiver. Det bør være mulig å gjennomføre en kort e-læring for alle ansatte. SANKS har laget et e-læringsprogram og med bakgrunn i dette skal det lages et kort program som alle ansatte bør få tilbud om. Det foreslås et interregionalt samarbeid om å etablere et slikt tilbud.

Det er større behov hos noen grupper ansatte, eksempelvis innen psykisk helsevern, og for ledere. Her foreslås et interregionalt e-læringsprogram med større omfang. Det foreslås et interregionalt arbeid for å etablere et slikt opplæringstilbud.

Det er i tillegg forslag om å lage noen forelesninger som kan bestilles til ulike målgrupper og samlinger. Nå er utfordringen at ulike miljøer blir etterspurt som foredragsholdere og framstiller hver sin bit av en helhet om kultur, språk og historie. Det er et ønske om å kunne planlegge en helhet i framstillingene. Etter avtale med Helse Nord RHF er intensjonen at dette oppdraget kan gis til SANKS.

Sørsamisk helsenettverk bidrar også med kunnskapsformidling i Helse Midt-Norge sitt geografiske ansvarsområde. Nettverket er registrert i Brønnøysundregisteret. De arrangerer en samisk helsekonferanse hvert år. Sørsamisk helsenettverk er en viktig ressurs for kunnskapsformidling om samisk språk, historie, kultur og helse.

Utdanningsinstitusjonene må kontaktes formelt med anmodning om å legge inn kunnskap om samiske språk, kultur og historie i sine fagplaner. Dette gjelder alle helseutdanninger. De regionale helseforetakene skal ta ansvar for det. Det er utarbeidet læringsressurser i form av e-læring, dette er ikke tatt i bruk ved alle læresteder for helse- og sosialpersonell. Se Lovubanken: <https://lovu.usn.no/?s=samisk>

5.2 Ansette samisk helsepersonell

For å kunne støtte samiske pasienter både språklig og kulturelt på en best mulig måte, vil en ønskelig tilleggskompetanse være helsepersonell med kunnskap om samisk historie, språk og kultur. Dette kan løses best ved å ansette samisk helsepersonell. I Helse Midt-Norge er det i dag få ansatte med samisk kultur- og språkkompetanse.

Samisk helseteam har noe oversikt over samer med helseutdanning og hvor de jobber. Disse bør gis mulighet til å jobbe opp mot samiske pasienter dersom de ønsker det. Dette bør da inngå i deres arbeidsavtale. I tillegg bør det ved fremtidige utlysninger etterspørres samisk Spesialisthelsetjenester til samisk befolkning

Handlingsplan Helse Midt-Norge

kultur- og språkkompetanse. Opprettelse av samisk helseteam er avhengig av at det finnes helsepersonell både i spesialisthelsetjenesten og i kommunene.

Sørsamisk helsenettverk har delvis oversikt over tilgjengelig samisk helsepersonell. Samisk helsepersonell bør gis mulighet for å delta i nettverket slik at de kan være motivert for å arbeide for en bedre ressursutnyttelse nettopp til samiske pasienter.

Især i Helse Midt-Norge vil hver enkelt med samisk bakgrunn kunne brukes som bindeledd mellom pasient/pårørende og annet fagpersonell. I samarbeid med Samisk helseteam vil vi kunne oppnå en større trygghet hos samiske pasienter i møte med spesialisthelsetjenesten.

Helse Midt-Norge RHF v/HR-avdelingen skal samarbeide med helseforetakene om å finne riktig tid og områder for å bruke en utlysningstekst som kan bidra til et større innslag av samiske helsearbeidere.

5.3 Nye tjenestetilbud

Stort sett vil tjenestetilbudet være det samme som alle pasienter får og med særskilt tilrettelegging for samisk befolkning. Alle kliniske enheter må gjennomgå sitt tilbud og sørge for en språklig og kulturell, tilpasning og oppmerksomhet rettet mot eventuelt tolkebehov. De må også gjennomgå informasjon til pasienter og vurdere hva det er behov for å innhente språklig og kulturell kompetanse og evt. oversette til sørsamisk. Generell informasjon om sykdom, forebygging og behandling foreligger delvis allerede på www.Helsenorge.no. Hver klinikk må sette seg inn i hva som finnes for sine målgrupper. Ulike typer tjenester som sorterer under begrepet hjemmesykehus må også tilpasses de pasienter som skal motta tilbudet. Tilrettelegging for bruk hos samiske pasienter er viktig for å skape et likeverdig helsetjenestetilbud.

5.4 Synliggjøre at vi har samiske pasienter og pårørende

Det er et viktig signal til samiske pasienter og pårørende at skilting gjennomføres på samisk. Samiske pasienter skal føle seg likeverdige og bli mottatt med respekt. Dette er et stort arbeid og det kreves budsjettering, kanskje fordelt over flere år. Både Nordlandssykehuset og Universitetssykehuset i Nord-Norge (UNN) har skilting på samisk. Det kan være nyttig å ta et studiebesøk for å se på det de har gjort.

Våre sykehus og distriktpsikiatriske enheter er dekorert med kunst av ulike slag for at omgivelsene skal gi våre pasienter en kunstnerisk opplevelse. Det bør planlegges for at også samisk kunst og kulturuttrykk skal være en del av dette.

Samiske pasienter skal kunne bruke eget språk, få informasjon på nettsider på sitt eget språk i møte med offentlige tjenesteytere. En viktig del av handlingsplanen blir å bearbeide nettsidene til å ha noe informasjon på samisk. Både Statsforvalteren i Trøndelag og Fylkeskommunen har deler av sin info på sørsamisk. Her kan det innhentes erfaringer.

Helse Midt-Norge RHF skal i samarbeid med helseforetakene bearbeide sine nettsider.

Når det utarbeides nye planer og utredninger skal hensynet til samisk befolkning ivaretas. I arbeidet med utviklingsplaner har dette vært et krav fra Helse -og omsorgsdepartementet og

er nå i ferd med å nedfelles i utviklingsplanene. Regional utviklingsplan, ny regional plan for pasient- og pårørendeopplæring og nye samhandlingsplaner har alle fått inn egne punkter for tilrettelegging for den samiske befolkningen.

Samenes nasjonaldag 6. februar skal markeres med flagging og en hilsen på våre nettsider.

5.5 Samhandling

Helse Midt-Norge RHF ønsker et godt samarbeid med Sametinget. Helse Midt-Norge RHF vil ta kontakt for å foreslå at vi arbeider med mål om en samarbeidsavtale.

Samhandling mellom spesialisthelsetjenesten og kommunene er viktig også for samisk befolkning. Kommunale tjenester har/kan ha personell med samisk bakgrunn og i noen tilfeller er det mulig å tilrettelegge deres arbeidsdag slik at de kan yte tjenester til samisk befolkning i større grad.

Dette skjer nå gjennom prosjekt Samisk helseteam i Røros kommune. Samisk helseteam er et 2-årig samhandlingsprosjekt mellom Røros kommune, St Olavs hospital HF og Sørsamisk helsenettverk. Sørsamisk helsenettverk har utviklet en modell for helsetjenester for samisk befolkning, som er inspirert av måten helsetjenester for urfolk er organisert i Alaska gjennom South Central Foundation. Modellen heter samisk helseteam. Modellen utnytter kompetansen til samisk helsepersonell i kommuner og helseforetak, bidrar til å heve kompetanse om samisk helse blant helsepersonell, og sikrer at samiske pasienters rettigheter og behov ivaretas i møte med helsevesenet. Modellen prøves ut i prosjektet som eies av Røros kommune. [Vil sikre samiske pasienter likeverdig helsetjeneste - St. Olavs hospital \(stolav.no\)](https://www.stolav.no)

Gjennom helsefellesskap kan det skapes et fruktbart samarbeid mellom spesialisthelsetjenesten og kommunale tjenester, gjerne i form av samisk helseteam eller annen modell for ressursgruppeorganisering. På barn/unge-feltet er det viktig å tenke at både skole, barnehage, pedagogisk psykologisk tjeneste og fritid bør involveres. Lovendringer som trår i kraft i august 2022 tilrettelegger for at tjenester ut fra ulike lovhjemler får et utvidet ansvar for samarbeid rundt barn/unge.

SANKS bør inngå i samisk helseteam. På områder som psykisk helsevern og avhengighet, innen geriatri og tjenester til barn/unge er behovet aller størst for å få kulturtilpasset og sammenhengende tjenester.

5.6 Tolking, språk og oversettelser

Helseregionene har avtaler med tolkefirma som også har sørsamisk som et av sine tolkespråk. Det meldes generelt om at samisk tolking brukes i for liten grad.

Det er satt i gang et nasjonalt prosjektet for tolking på nord-, sør- og lulesamisk, med mål om tolking på disse tre samiske språk 24/7. Målet er at tolking på samisk også skal være tilgjengelig for AMK-sentralene. Helse Finnmark HF er ansvarlig for prosjektet og det

beregnes ferdig november 2022. Både Helse Midt-Norge RHF og underliggende helseforetakene skal ta ansvar for gjennomføring av de tiltak som tolkeprosjektet anbefaler.

I spesialisthelsetjenesten, psykisk helsevern, ruslidelser og re-/habilitering brukes ulike skåringsverktøy for diagnostisering og kartlegging. Skåringsverktøyene foreligger på norsk. For grupper med dårlig forståelse av norsk, er det risiko for at utredningen ikke blir valid. Dette gjelder særlig eldre (eks. demensutredning) og barn/unge (eks. utviklingsundersøkelser, språktester). Utredning av psykiske lidelser og ruslidelser er utsatt for feil tolking både språklig og kulturelt. Oversettelse av skåringsverktøy er et stort arbeid og det foreslås at dette kan være et nasjonalt tilbud i samarbeid med SANKS og tolkeprosjektet. Dette vil være avhengig av regionalt samarbeid og avtale med Helse Nord.

5.7 Brukermedvirkning

For å øke samers mulighet til å påvirke utvikling av tjenestene skal det søkes å sikre samisk representasjon i brukerutvalgene regionalt og i helseforetakene. Helse Midt-Norge vil be Sametinget foreslå kandidater.

5.8 Økt påvirkning på utvikling av tjenester

Styrene må sikres tilstrekkelig kompetanse i samisk kultur og historie. I tråd med statlige retningslinjer skal ingen grupper ha representasjon i helseforetakenes styre, men Helse Midt-Norge skal sørge for at det å sikre tilstrekkelig samisk kulturkompetanse, ut fra foretakenes utfordringer og behov, alltid skal inngå i vurderingen ved oppnevning av styre i helseforetak.

Sametinget ønsker å bistå med å foreslå representanter.

Sametinget arbeider for å få samisk representasjon i styrene i regionale helseforetak.

5.9 Oppfølging av handlingsplanen

HMN RHF vil organisere arbeidet gjennom et tverrfaglig team på tvers av avdelinger og med en teamleder. Handlingsplanen følges opp med sak i ledermøte to ganger pr. år.

Eieravdelingen skal ha hovedansvar for å følge opp handlingsplanen

Helse Midt-Norge RHF skal initiere arbeid både fra eieravdelingen, HR-avdelingen, kommunikasjonsavdelingen og helsefagavdelingen i samarbeid med HNT og StO.

Helse Midt-Norge RHF skal årlig arrangere et samarbeidsmøte med aktuelle aktører i regionen.

Det er etablert en ressursgruppe ved St. Olavs hospital som ledes av kommunikasjonsdirektør. Arbeidet er forankret hos administrerende direktør.

I Helse Nord-Trøndelag er arbeidet forankret hos administrerende direktør.

Spesialisthelsetjenester til samisk befolkning
Handlingsplan Helse Midt-Norge

6. Handlingsplan for Helse Midt-Norge

Satsingsområde 1: Økt kompetanse om samisk språk, kultur og historie

Handling/tiltak	Tid	Kostnad	Ansvar
1.1 E-læring for ansatte – differensiert omfang	2023	Å utarbeide e-lærings-program blir en felles kostnad mellom regionale helseforetak	RHF v/HR
1.2 Seminarer for ansatte/ledelse/styret	2023	Vurderes ut fra omfang	RHF v/ledergruppen
1.3 Tema om samisk språk og kultur i grunnutdanning – henvendelse til studiesteder	2023	Ingen	RHF v/HR

Satsingsområde 2: Ansette helsepersonell med samisk bakgrunn

Handling/tiltak	Tid	Kostnad	Ansvar
2.1 Vurdere omfang og ordlyd i utlysningstekster	2023	Ingen	RHF v/HR i samarbeid med HF

Satsingsområde 3: Utvikle nye tilbud

Handling/tiltak	Tid	Kostnad	Ansvar
3.1 Pasient og pårørendeopplæring til samisk befolkning i ny regional plan	Igang satt	Må vurderes lokalt ut fra omfang og samarbeid med kommuner	RHF v/Avd Helsefag, gjennomføring i HF
3.2 Avstandsoppfølging Feedback Behandling via video «Helseovervåking» Helseplattformen HelsaMi	Helseforetaks og klinikkers pågående utviklingsarbeid, men være obs på til rettelegging for samisk befolkning		RHF og HF

Satsingsområde 4: Synliggjøre at vi har samiske pasienter og pårørende

Handling/tiltak	Tid	Kostnad	Ansvar
4.1 Skilting på samisk Legge plan for omfang, budsjettering og gjennomføring etter plan	Oppstart 2023	Ut fra plan om omfang og over tid	RHF v/Eieravd.
4.2 Nettsider og informasjonsmateriell	2023	Ut fra omfang	RHF v/avd. kommunikasjon
4.3 Samisk kulturavtrykk i våre lokaler	2023	Ut fra omfang	RHF v/eieravdeling
4.4 Markering av samenes nasjonaldag 6.februar	2023	Innkjøp av flagg Heise flagg Annet	RHF v/eieravdeling
4.5 Planer og utredninger Omtale av behov for tilpasning for samisk befolkning	Pågår	Ingen	RHF og HF ved de avdelinger som er involvert

Satsingsområde 5: Samhandling

Handling/tiltak	Tid	Kostnad	Ansvar
5.1 Spesielt aktuelt i fbm samisk helseteam Det utvikles nå lokale planer for samhandling i hf-ene	Oppstart 2022	For helseforetakene	RHF og HF sammen med kommuner i Helsefellesskap
5.2 Samarbeid med andre aktuelle aktører	Pågående og fra sak til sak	Ingen	RHF v/Oppfølgingsteam
5.3 Årlig samarbeidsmøte	2023	Ingen	RHF v/oppfølgingsteam

Satsingsområde 6: Språk, oversettelser og tolking

Handling/tiltak	Tid	Kostnad	Ansvar
Oversettelser av noen aktuelle skåringsverktøy, feedbackverktøy, samvalgsverktøy, informasjon til pasienter	2023	Noe avhenger av samarbeidsavtale med Helse Nord RHF Oversettelse informasjonsskriv	RHF v/avd. helsefag i samarbeid med Helse Nord RHF Helseforetakene

Tolking på 3 samiske språk 24/7 – prosjekt i HN v/Finnmark-sykehuset HF	Fra 2023	Utredningen finansiert v/HN Kostnadsestimat totalt på ca 12 MNOK når det er fullt utviklet	RHF v/ eieravdeling
---	----------	---	---------------------

Satsingsområde 7: Brukermedvirkning og samisk innflytelse på utvikling av helsetjenester

Handling/tiltak	Tid	Kostnad	Ansvar
Samisk brukerrepresentasjon i regionalt brukerutvalg, i helseforetakenes brukerutvalg og ungdomsråd	Igang satt	Ingen	RHF v/Stab
Samisk kompetanse (språk, kultur, historie) i helseforetakenes styre	Oppstart 2022	Ingen	RHF v/Adm.dir
Etablere samarbeid med Sametinget	Oppstart 2023	Evt. noe reisekostnad	RHF v/Adm.dir

Satsingsområde 8: Oppfølging av handlingsplanen

Handling/tiltak	Tid	Kostnad	Ansvar
8.1 Etablere oppfølgingsteam	2022	Ingen	Ledergruppen
8.2 Samisk helse tema i ledergruppen x2 årlig	2022	Ingen	Ledergruppen
8.3 Årlig rapportering fra HF-ene	2023	Ingen	Ledergruppen

7. Forvaltningsområder for samisk språk

Forvaltningsområde for samisk språk betyr at samisk og norsk er likestilte språk i de kommunene. Det betyr at alle som bor i disse kommunene har rett til å bli betjent på samisk når de henvender seg til offentlige etater.

Forvaltningsområdene for samisk språk omfatter:

Troms og Finnmark:

Gáivuotna/Kåfjord

Loabák/Lavangen

Guovdageaidnu/Kautokeino

Kárášjohka/Karasjok

Deatnu/Tana

Unjárga/Nesseby,

Porsáŋgu/Porsanger

Diiddanuorri/Tjeldsund

Nordland:

Hábmer/Hamarøy

Aarborte/Hattfjelldal

Trøndelag:

Snåase/Snåsa

Raarvihke/Røyrvik

Røros

8. Vedlegg

8.1 Handlingsplan for HNT HF

Handlingsplan for spesialisthelsetjenester til den sørsamiske befolkning, Helse Nord-Trøndelag HF 2023-2026

I Norge har vi ett urfolk, den samiske befolkningen, og samiske pasienter har rett til likeverdige spesialisthelsetjenester på lik linje med den øvrige befolkningen.

Den samiske befolkningen får i all hovedsak sitt behov for spesialisthelsetjenester dekket i den ordinære spesialisthelsetjenesten. Vi behandler mange samiske pasienter på sykehusene våre hver eneste dag. Mange ganger gjør vi det uten at vi vet at pasienten har samisk bakgrunn, og de fleste gangene behandler vi dem uten at vi er oppmerksomme på utfordringene de samiske pasientene kan ha i møte med helsetjenesten. I Midt-Norge har vi i hovedsak sørsamisk befolkning, de er bosatt fra Saltfjellet i nord til Femunden i sør. Vi har gjennom tilflytting også noe lulesamisk og nordsamisk befolkning i regionen. Samene er sterkt tilknyttet reindrift, enten gjennom egen næring eller gjennom slektskap. Det er også samer i alle andre næringer, yrker og studier.

Det er underforbruk av og ambivalens til bruk av helsetjenester i samisk befolkning (Hedlund og Moe 2000). Helse Midt-Norge RHF (HMN) har «sørge-for» ansvar for likeverdige tjenester av god kvalitet til samer bosatt i vår region.

Det vises til Nasjonal handlingsplan for samiske helsetjenester ¹, Regional handlingsplan for samiske helsetjenester ² og Utviklingsplanen for Helse Nord-Trøndelag HF 2023-2026 ³.

Styret i Helse Midt-Norge RHF behandlet strategidokumentet «Spesialisthelsetjenester til den samiske befolkningen» i styresak 91/20 24. september 2020 og gjorde følgende vedtak:

- Styret i Helse Midt-Norge RHF slutter seg til strategidokumentet og dokumentet oversendes oppdragsgiver Helse- og omsorgsdepartementet med følgende prioriteringer:
- Strategi for økt kvalitet og kompetanse i spesialisthelsetjenesten prioriteres i første fase, i nært samarbeid med primærhelsetjenesten.
- Det utarbeides en nasjonal handlingsplan som omfatter helsetjenester til den samiske befolkningen.
- I henhold til de regionale helseforetakenes «sørge for» ansvar bør det jobbes videre med overordnet organisering av samiske spesialisthelsetjenester.

Det vises til den regionale handlingsplan for samiske helsetjenester vedrørende bakgrunn, mål, delmål, lovverk, grunnlagsdokumenter og tiltak.

Overordnede målet

- Bidra til kvalitet og pasientsikkerhet på spesialisthelsetjenestene til den samiske befolkningen.

¹ [Strategi for spesialisthelsetjenester til den samiske befolkningen](#)

² [Regional handlingsplan for samiske helsetjenester 2023-2026](#)

³ [Utviklingsplanen for Helse Nord-Trøndelag HF 2023-2026](#)

Delmål:

- Utvikle kompetanse om samisk språk, kultur og historie i spesialisthelsetjenesten
- Sikre bedre samarbeid mellom kommunale tjenester og spesialisthelsetjenesten rundt samiske pasienter
- Øke bevissthet hos medarbeidere og befolkning om at vi også gir helsetjenester til samiske pasienter
- Sikre økt samisk medvirkning på utviklingen av spesialisthelsetjenester

I Utviklingsplan for Helse Nord-Trøndelag 2023-2026 omtales følgende:

I Midt-Norge har vi sørsamisk og noe lulesamisk befolkning. Den samiske befolkningen får i all hovedsak sitt behov for spesialisthelsetjenester dekket i den ordinære spesialisthelsetjenesten. Det er et visst underforbruk av helsetjenester i den samiske befolkningen, noe en mener kan ha sin bakgrunn i manglende tillit til norsk «øvrighet».

I Nasjonal helse- og sykehusplan (2016–2019)⁴ fikk Helse Nord RHF i oppdrag å ivareta strategisk videreutvikling av spesialisthelsetjenester til den samiske befolkningen.

Handlingsplanen bygger på et regionalt samarbeid i regi av RHF, og hvor Handlingsplanen skal spesielt beskrive behov for økt kompetanse og kvalitet. Interregionalt vil det bli lagt føringer for tiltak i alle helseforetak. Dette gjelder særlig kompetanseheving om samisk kultur og litt språkopplæring rundt begreper som er viktig for samiske pasienter. Den sørsamiske befolkningen er stort sett godt norsktalende.

Det er allerede satt i gang et tolkeprosjekt. Dette styres fra Helse Nord RHF. Målet er et nasjonalt tilbud om tolking 24/7 på nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk. Finnmarksykehuset leder prosjektet.

Tiltak fra utviklingsplanen 2023-2026:

- Følge opp handlingsplanen for å sikre gode spesialisthelsetjenester til samisk befolkning
- Sikre god rådgivning til samiske pasienter
- Sikre tilgang på tolketjeneste
- Samarbeide i fagnettverk i Trøndelag om lærings- og mestringstilbud
- Sikre kompetansebygging for ledere og helsepersonell

Momentene i utviklingsplanen, regional plan og oppdragsdokumentet for Helse Nord-Trøndelag HF er ivaretatt i handlingsplan for spesialisthelsetjenester til den samiske befolkning. Flere klinikker og geografiske områder i Helse Nord-Trøndelag HF sitt nedslagsfelt er berørt. En lokal ressursgruppe nedsettes for å arbeide videre med plan og tiltak. Arbeidet forankres i foretaksledelsen, helsefelleskapet og brukerutvalg. I første omgang vil det bli gitt en orientering om handlingsplanen og prosessen, og på et senere tidspunkt orientering om lokal handlingsplan, tiltak og budsjettmessige konsekvenser.

Oppfølging av handlingsplanen i HNT

Det etableres en ressursgruppe som får ansvar for å følge opp handlingsplanen i HNT og samarbeide med tilsvarende ressursgrupper ved St. Olavs hospital og Helse Midt-Norge. I første omgang foreslås det å etablere et samarbeid mellom klinikk for barn og familie, klinikk for psykisk helsevern og rus og direktørens stab.

⁴ [Nasjonal helse- og sykehusplan 2020-2023](#)

Ressursgruppene kan knytte til seg kompetanse avhengig av de oppgavene som skal løses.

Det vil også være viktig med et tett samarbeid med kommunene gjennom helsefellesskapet. Det foreslås å etablere et tett samarbeid med kommunene Snåsa og Røyrvik i oppfølging og konkretisering av tiltakene i handlingsplanen.

Direktøren oppnevner deltakere i ressursgruppen.

I tråd med regional plan pekes det på 8 satsingsområder for Helse Nord-Trøndelag HF som er angitt i vedlagte tabell.

Referanser:

1. [Strategi for spesialisthelsetjenester til den samiske befolkningen](#)
2. Regional handlingsplan for samiske helsetjenester 2023-2026

Ressurser:

1. Undervisningsmaterieell fra SANKS: [SANKS - Undervisning og formidling - Finnmarkssykehuset](#)
2. E-læring til helsefagutdanninger om samisk språk og kultur:
Lovu-banken: <https://lovu.usn.no/?s=samisk>
3. [Sørsamisk helsenettverk](#)
4. [Samisk helseteam - St. Olavs hospital \(stolav.no\)](#)
5. [Aajege - samisk språk- og kultursenter](#)

Skjematisk oversikt

Handlingsplan for spesialisthelsetjenester til sørsamisk befolkning i Helse Nord-Trøndelag HF

Satsingsområde 1: Økt kompetanse om samisk språk, kultur og historie

Tiltak	Ansvar	Kostnad	Tid
1.1 E-læring for ansatte med pasientkontakt.	Ressursgruppen HNT	Ut fra omfang	2023-2026
1.2 Seminarer for ansatte/ledelse	Ressursgruppen HNT	Ut fra omfang	2023-2026
1.3 Deltakelse på Sørsamisk helsekonferanse	Ressursgruppen HNT	Ut fra omfang	2023-2026
1.4 HNT deltar på årlig samarbeidsmøte mellom Snåsa kommune og SANKS.	Ressursgruppen HNT	Ingen kostnad	2023-2026

Satsingsområde 2: Ansette helsepersonell med samisk bakgrunn

Tiltak	Ansvar	Kostnad	Tid
2.1 Utarbeide ordlyd i annonser i samarbeid med RHF	HR avd. i HNT, St. Olav og RHF	Ingen ekstra kostnad	2023

Satsingsområde 3: Utvikle nye tilbud

Tiltak	Ansvar	Kostnad	Tid
3.1 Følge opp regional plan for pasient og pårørendeopplæring	Lærings- og mestringssenteret	Uavklart	2023-2026
3.2 Kartlegg og iverksette lærings- og mestringstilbud	LMS i HNT i samarbeid med Ressursgruppen HNT	Må vurderes lokalt ut fra omfang og samarbeid med kommuner	2023-2026
3.3 Samarbeid med St. Olavs hospital om tilbudene	Lærings- og mestringssenteret	Ingen ekstra kostnad	2023-2026
3.4 Hjemme-sykehus <ul style="list-style-type: none"> • Avstandsoppfølging og bruk av ny teknologi • Behandling via video • «Helseovervåking» • Helseplattformen-HelsaMi 	<ul style="list-style-type: none"> • Klinikkene • Ressursgruppen HNT 	Ingen ekstra kostnad	2023-2026

Satsingsområde 4: Synliggjøre at vi har samiske pasienter og pårørende

Spesialisthelsetjenester til samisk befolkning
Handlingsplan Helse Midt-Norge

Tiltak	Ansvar	Kostnad	Tid
4.1 Skilting på samisk. Utarbeide plan for omfang, budsjett og gjennomføring	Ressursgruppen i HNT i samarbeid med eiendomsavdelingen	Ikke avklart	2023-2026
4.2 Samisk kunst og kulturavtrykk i våre institusjoner	Ressursgruppen i HNT		2023-2026
4.3 esestoff tilgjengelig på samisk	Klinikkene		2023-2026
4.4 Tilrettelagte nettsider Utarbeide informasjonsmaterieill	Kommunikasjonsavdelingen i samarbeid med St. Olav og HMN	Ikke avklart	2023-2026
4.5 Markering av samenes nasjonaldag 6. februar	Kommunikasjonsavdelingen i samarbeid med Ressursgruppen i HNT		Er i gang. Årlig

Satsings/målområde 5: Samhandling for å bedre tilbudet til samer

Tiltak	Ansvar	Kostnad	Tid
5.1 Vurdere å opprette samisk helseteam Opprette en delt 50% stilling for en sykepleier/ koordinator i samarbeid med kommunene	HNT i samarbeid med kommunene Ressursgruppen i HNT	500.000 Ikke avklart	2023-2024
5.2 Orientering om samisk helseteam i ASU og fagråd	Samhandlingsavdelingen	Ingen kostnad	2023
5.3 Benytte sørsamisk helsenettverk for å utvikle kommunesamarbeidet	Kommunene og HNT	Ingen kostnad	2023-2026

Satsingsområde 6: Språk, oversettelser og tolking

Tiltak	Ansvar	Kostnad	Tid
6.1 Oversettelser av aktuelle skåringsverktøy, brev, informasjon til pasienter	RHF i samarbeid med SANKS	HMN	2023-2026
6.2 Tolking på 3 samiske språk 24/7 – prosjekt satt i gang ved Finnmark-sykehuset	RHF, oppfølging i HNT av ressursgruppen	I tråd med innkjøpsavtaler	2023-2024

Satsingsområde 7: Brukermedvirkning og samisk innflytelse på utvikling av helsetjenester

Temaområde	Ansvar	Kostnad	Tid
7.1 Samisk brukerrepresentasjon i brukerutvalg og ungdomsråd	Ressursgruppen HNT	Ingen	2023
7.2 Samisk språk- og kulturkompetanse i styret for HNT	Ressursgruppen HNT	Ingen	2023

Satsings-/målområde 8: Etablere samarbeid med andre sentrale aktører

Temaområde	Ansvar	Kostnad	Tid
Skape oversikt over samarbeidspartnere og deres tilbud (SANKS, samisk helseteam, sørsamisk helsenettverk og andre aktører)	Ressursgruppen	Ingen	2023
Sikre et tett samarbeid i Trøndelag om gjennomføring av handlingsplanen	Ressursgruppene i HNT, St. Olav og HMN	Ikke avklart	2023-2026

8.2 Handlingsplan for St. Olavs hospital HF

Handlingsplan for spesialisthelsetjenester for den samiske befolkning, St. Olavs hospital HF 2023-2027

Det vises til **nasjonal strategi**, utviklingsplanen og regional handlingsplan og vedtak i styret for RHF.

Det ble skrevet en felles styresak til alle de regionale styrene. Styret i Helse Midt-Norge RHF behandlet strategidokumentet «Spesialisthelsetjenester til den samiske befolkningen» i styresak 91/20 24. september 2020 og gjorde slikt vedtak:

- Styret i Helse Midt-Norge RHF slutter seg til strategidokumentet og dokumentet oversendes oppdragsgiver Helse- og omsorgsdepartementet med følgende prioriteringer:
- Strategi for økt kvalitet og kompetanse i spesialisthelsetjenesten prioriteres i første fase, i nært samarbeid med primærhelsetjenesten.
- Det utarbeides en nasjonal handlingsplan som omfatter helsetjenester til den samiske befolkningen.
- I henhold til de regionale helseforetakenes «sørge for» ansvar bør det jobbes videre med overordnet organisering av samiske spesialisthelsetjenester. Modell 1, videreutvikling av dagens organisering, anbefales.

Det vises også til **regional handlingsplan** vedr bakgrunn, mål, delmål, lovverk, grunnlagsdokumenter og tiltak. I hht regional plan er det overordnede målet er å bidra til kvalitet og pasientsikkerhet på spesialisthelsetjenestene til den samiske befolkningen.

Delmål:

- Utvikle kompetanse om samisk språk, kultur og historie i spesialisthelsetjenesten
- Sikre bedre samarbeid mellom kommunale tjenester og spesialisthelsetjenesten rundt samiske pasienter
- Øke bevissthet hos medarbeidere og befolkning om at vi også gir helsetjenester til samiske pasienter
- Sikre økt samisk medvirkning på utviklingen av spesialisthelsetjenester

I **Utviklingsplan for St. Olavs hospital** omtales følgende:

I Norge har vi ett urfolk, den samiske befolkningen. Samiske pasienter må sikres likeverdige og tilpassede helse- og omsorgstjenester, på lik linje med den øvrige befolkningen. St. Olavs hospital har et spesielt ansvar for helsetilbudet til den sørsamiske befolkningen.

Spesialisthelsetjenesten behandler mange samiske pasienter hver dag, ofte uten at man er oppmerksom på utfordringene de samiske pasientene kan ha i møte med helsetjenesten.

Helsepersonell må dermed ha tilstrekkelig kunnskap om samisk språk og kultur, der St. Olavs hospital blant annet deltar i prosjektet Samisk helseteam⁷⁴. Dette er et samhandlingsprosjekt mellom Røros kommune,

Spesialisthelsetjenester til samisk befolkning
Handlingsplan Helse Midt-Norge

St. Olavs hospital og Sørsamiske helsenettverk. Samisk helseteam består av helsepersonell med kompetanse innen samisk språk og kultur, og har nå fått et spesielt ansvar for å ivareta samiske pasienters rettigheter og behov. En sykepleier er i dag engasjert som samisk rådgiver på prosjektbasis for å gi råd til samiske pasienter som ønsker veiledning. Tilbudet er etterspurt, og terskelen for kontakt skal være lav. Helsehjelpen skal kunne gis på eget språk og med bakgrunn i samisk kultur for å sikre at også samiske pasienter kan ha medvirkning i pasientbehandlingen. Det sikrer god og riktig behandling og bygger tillit til helsetjenesten. Samisk helseteam er unikt i Norge, og St. Olavs hospital har med sin deltakelse gått i front på dette området nasjonalt.

Våre prioriteringer i et fire-års perspektiv:

- Utarbeide en overordnet plan med tiltak som fremmer likeverdige helsetjenester til den samiske befolkningen, og som bygger på forskning og kunnskap om urbefolkningens rettigheter og behov i samarbeid med Samisk helseteam
- Kompetansebygging for ledere og ansatte på St. Olavs hospital om samiske pasienter, deres rettigheter, kultur og behov.
- Opprette en egen nettside på sørsamisk for samiske pasienter og deres pårørende
- Utarbeide informasjonsmateriell og bedre skilting på sørsamisk

Våre prioriteringer i et 15-års-perspektiv:

- Videreføring av punktene over

I oppdragsdokumentet for 2021 heter det:

- Helseforetaket skal bidra i prosjekt som skal utrede muligheten for nasjonal døgnkontinuerlig tolketjeneste for samisk språk, under ledelse av Helse Nord. Tilbudet skal ses i sammenheng med samisk tolketjeneste på Sámi klinihkka ved for eksempel hjelp av teknologi. Tilbudet skal dekke ordinær tolketjeneste, men også være tilgjengelig for AMK-sentraler.
- Helseforetaket skal i utviklingsplanen planlegge for å sikre tilstrekkelig kompetanse om samisk helse og samisk kultur og sikre samarbeid med samisk helseteam.

Momentene i utviklingsplanen, regional plan og oppdragsdokumentet for St. Olavs hospital HF er ivarettatt i handlingsplan for spesialisthelsetjenester til den samiske befolkning. Flere klinikker og geografiske områder i St. Olavs hospital HF og nedslagsfelt er berørt. En lokal ressursgruppe nedsettes for arbeide videre med plan og tiltak. Arbeidet forankres i direktørgruppen, hovedledelse, helsefelleskapet og brukerutvalg. I første omgang vil det bli gitt en orientering om bestilling og prosess, og på et senere tidspunkt orientering om lokal handlingsplan, tiltak og budsjettmessige konsekvenser. Saken vil bli omtalt i styret når utviklingsplanen behandles i løpet av våren 2022.

I tråd med regional plan pekes det på 8 satsingsområder for St. Olavs hospital HF som er angitt i vedlagte tabell

Forankring og prosess: Det er etablert en ressursgruppe ved St. Olavs hospital som ledes av kommunikasjonsdirektør. Arbeidet er forankret på direktørnivå. Det planlegges orienteringer i hovedledelse, brukerutvalget, styret og helsefelleskapet (ASU) i løpet av 2023.

Satsings-/målområde 1: Økt kompetanse om samisk språk og kultur

Handling/Tiltak	Ansvar	Tid	Kostnader
1.1 E-læring for alle ansatte	StO HR og klinikker	Oppstart 2023	Vurderes ut fra omfang
1.2 Seminarer for ansatte/ledelse	RHF v/HR og StO HR og klinikker	Oppstart 2023	Vurderes ut fra omfang

Satsings-/målområde 2: Ansette helsepersonell med samisk bakgrunn

Handling/Tiltak	Ansvar	Tid	Kostnader
2.1 Utarbeide ordlyd i samarbeid med RHF	RHF v/HR og StO HR	Oppstart 2023	Ingen

Satsings-/målområde 3: Utvikle nye tilbud

Handling/Tiltak	Ansvar	Tid	Kostnader
3.1 Læring og mestring – kartlegge behov og iverksette tiltak (generelt og diagnosespesifikk opplæring)	LMS sentra Følge opp regional plan for pasient og pårørendeopplæring	Igangsett	Må vurderes lokalt ut fra omfang og samarbeid med kommuner
3.2 Hjemmesykehus	Klinikkers pågående og nye prosjekter (obs tilrettelegging for samer)	Oppstart 2023	
3.3 Annen Avstandsoppfølging og bruk av ny teknologi Behandling via video «Helseovervåking» Helseplattformen- HelsaMi	Klinikkers pågående og nye prosjekter	Igangsett	

Satsings-/målområde 4: Synliggjøre at vi har samiske pasienter

Handling/Tiltak	Ansvar	Tid	Kostnader
-----------------	--------	-----	-----------

4.1 Det må skiltes på samisk. Legges plan for omfang, budsjettering og plan for gjennomføring	St. Olav eiendom i samarbeid med ressursgruppen	Igangsatt Gjennomføring etter plan	Budsjett 2023 (Noe er budsjettert for 2022)
4.2 Vurdere samisk møterom/samtalerom	St. Olav eiendom/ klinikker	Oppstart 2023	Kan være kostnader
4.3 Tiltak knyttet til kulturavtrykk i våre sykehus	St. Olav ressursgruppen og i samarbeid med RHF v/kommunikasjonsavd	Oppstart 2023	Avhenger av omfang Budsjett 2023
4.4 Innkjøp av ny kunst	St. Olav eiendom	Oppstart 2023	Avhenger av omfang Budsjett 2023
4.5 Nettsider – lage en arbeidsgruppe sammen med StO og RHF Utarbeide informasjonsmaterieill	Kommunikasjonsavdelingen Gjennomføre plan sammen med HNT og RHF Sees i sammenheng med ny nettløsning 2023	Oppstart 2023	Avhenger av omfang
4.6 Planer, utredninger og utviklingsplan	ressursgruppen	Utviklingsplan 2022 Når aktuelt	Avhenger av tema
4.7 Markering av samenes nasjonaldag 6. februar	Ressursgruppen/ kommunikasjon	Årlig Er i gang	

Satsings/målområde 5: Samhandling for å bedre tilbudet til samer

Handling/Tiltak	Ansvar	Tid	Kostnader
5.1 Spesielt aktuelt i fbm samisk helseteam	StO/samhandling sammen med kommuner i Helsefelleskap	Oppstart 2023 for planlegging, gjennomføres innen 1 juni 2023	Bør ha min. 50% stilling for en sykepleier/koordinator Kommuner ? Budsjett 2023
5.2 samisk helseteam-utvikle og øke samarbeid og bruken av teamet (evaluering og veien videre)	StO og Helsefelleskapet (Røros kommune)	Kontinuere/Oppstart 2023	

5.3 Orientering om samisk helseteam i ASU/Fagråd	Samhandling	2023	
5.4 Benytte sørsamisk helsenettverk for å utvikle kommunesamarbeidet	Kommuner StO	Videreutvikling/ Oppstart 2023	

Satsings-/målområde 6: språk, oversettelser og tolking

Handling/Tiltak	Ansvar	Tid	Kostnader
6.1 Oversettelser av noen aktuelle skåringsverktøy, brev, informasjon til pasienter	RHF i samarbeid med HN Planer om samarbeid med SANKS (sørsamisk)	Oppstart 2023	Felles kostnad regionale helseforetak?
6.2 Tolking på 3 samiske språk 24/7 – prosjekt satt i gang fra HN v/Finmarksykehuset	RHF i utredningen, Stolav i oppfølgingen Planer om samarbeid med SANKS (sørsamisk)	Oppstart 2023	- I tråd med innkjøpsavtaler lokalt

Satsings-/målområde 7: Bruker-medvirkning og samisk innflytelse på utvikling av helsetjenester

Handling/Tiltak	Ansvar	Tid	Kostnader
7.1 Samisk brukerrepresentasjon i brukerutvalg og ungdomsråd	Brukerutvalg	Igangsatt	Ingen kostnad
7.2 Økt samisk innflytelse på utvikling av helsetjenester Samisk språk og kulturkompetanse i styret for StO	RHF/Styret for St. Olavs hospital	Oppstart 2023, avhengig av prosess	Ingen kostnad

Satsings-/målområde 8: Etablere samarbeid med andre sentrale aktører

Spesialisthelsetjenester til samisk befolkning
Handlingsplan Helse Midt-Norge

Handling/Tiltak	Ansvar	Tid	Kostnader
8.1 Skape oversikt over samarbeidspartnere og deres tilbud (SANKS, samisk helseteam, sørsamisk helsenettverk og andre aktører)	Ressursgruppen	I gang	
8.2 Etablere et godt samarbeid med Helse Nord Trøndelag	Ressursgruppen	I løpet av 2023	